

SARIKIZ EFSANESİNDEKİ SARIKIZ ve ESKİ TÜRK İNANÇLARINDAKİ ALBIZ ÜZERİNE*

*Adem AYDEMİR***

ÖZET

Efsaneler, edebî metinler oldukları kadar içlerinde taşıdıkları unsurlar açısından inanç metinleri olarak da karşımıza çıkmaktadır. Türk Halkbilimindeki sözlü anlatımlar içinde, olağanüstü özellikler taşıyan, gizli güçlere sahip oldukları düşünülen fakat ne olduğu bilinmeyen varlıklarla ilgili pek çok inanç ve uygulama vardır. Bunlardan biri olan Albız, Türklerin çok eskiden beri hakkında inanma ve efsaneler teşekkül ettirdiği ruhların başında gelmektedir. Öyle ki medeniyet ve kültür olarak yaşadıkları her farklı dönemde Albız ile olan ilişkilerini kesmemişler, onu yeni şartlarına uydurmuşlardır. Bu sözcük Türkçede ve bazı Türk destanlarında ilbis, ilbiz, elbis, elbiz, albıs, almıs değişkenleriyle yer almaktadır.

Balıkesir ve yöresi Tahtacı Türkmenlerin çoğunluğu günümüzde Kaz Dağları ile Madran Dağları eteklerinde yaşamaktadır. Tahtacı Türkmenler, Anadolu Alevileri içerisinde yer alan, kendilerine özgü inançlara sahip bir topluluktur. Tahtacı inanç sistemi, Türk kültürünün önemli zenginliklerindedir. Bu zengin kültürde her hizmet, hareket, işaret, renk ve sayı, hatta kullanılan eşya yüzyıllar öncesine giden bir gelenek içinde birtakım kavram, kişi veya uygulamaları sembolize etmektedir. Günümüzde Kaz Dağlarında da bu eski inanış ve uygulamalar günlük hayatın içinde yer almaya devam etmektedir. Bu makalede öncelikle eski Türk topluluklarında Albız inancının yeri ve önemi üzerinde durulacak, daha sonra ise ayrıntılı şekilde etimolojik boyutu, Tahtacı inançlarındaki yeri, tarihsel ve sosyolojik boyutları genel olarak incelenmeye çalışılacaktır.

Günümüzde her yıl düzenlenen Sarıkız şenlikleri ile tanınan Kaz Dağları, zengin bir kültürel yapıya sahip olmasına rağmen halkbilimi araştırmalarında yeteri kadar incelenmemiştir. Bu makalede, Sarıkız Efsanesi'ndeki Sarıkız ile Eski Türk inançlarındaki Albız arasında bir bağlantı kurulabileceği savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eski Türk İnançları, Tahtacı İnançları, Sarıkız Efsanesi, Sarıkız, Albız.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Öğretmen, MEB, El-mek: adem.aydemir@hotmail.com

ABOUT THE SARIKIZ IN SARIKIZ LEGEND AND THE ALBIZ IN OLD TURKISH BELIEFS

ABSTRACT

Besides the fact that Legends are regarded as literary text, the issues that they contain as subject matter can also considered as texts of morality or faith. There are many beliefs in and applications of that are not defined but believed to have supernatural, secret powers in the oral narratives of Turkish folk tales. The Albız is one of the chief spirits about which Turks formed beliefs and legends. In that case, Turks didn't also cut their relation with Albız in every different period they lived; they adapted Albız to its new condition. This word takes place in Turkish language and in some Turkish epopes with variables like ilbis, ilbiz, elbis, elbiz, albıs, almıs.

Today, all of the Tahtacı live around the Kaz Mountains and Madran Mountains in Balıkesir. The Tahtacı Turkmens, who are one part of the Anatolian Alevis, are a society with their own typical beliefs. The Tahtacı belief system is one of the important richnesses within Turkish culture. In this rich culture, every service, act, sign, color and number even belongings symbolize certain concepts, persons or applications in a tradition goes back to early centuries. These old beliefs and practices occupy a place in this life of area. This article, firstly, analyzes the status and the importance of the belief of Albız in historical Turkish societies. Then it focuses on the etymology of the term and its place in Tahtacı beliefs and it concludes with exploring historical and sociological dimensions of the concept in Tahtacı.

Whether the Kaz Mountains which are known by yearly celebrated the Sarıkız festival have a rich cultural structure, they are not included to the folklore researches. In this article, it is defended that a connection between the Albız in old Turkish beliefs with the Sarıkız in the Sarıkız Legend will be established.

Key Words: Old Turkish Beliefs, Tahtacı Beliefs, Sarıkız Legend, Sarıkız, Albız.

Giriş

Kültür; bir millete ait maddi ve manevi değerler bütünüdür. Kültürün içinde, bir milletin değer yargısı, zevki, düşünce tarzı, inanç sistemleri bulunur. Toplumlar, buldukları coğrafyadan göç etmiş olsalar bile, bu kültür unsurlarını yeni yurtlarına taşımışlar ve oraların şartlarına uydurmuşlardır. Bazı inanış ve uygulamalarımız ilkel klan devirlerinde hakim olmuş kültürlerle bağlı olduklarından, eski Türk ve genel olarak eski Orta Asya kavimlerinin inanma ve ayinlerini incelemeyen bu inanış ve uygulamaların ana köklerini meydana çıkarmak imkânsızdır. Bu bakımdan bazı inanış ve uygulamaların kaynağını eski dönem insanının düşünce tarzını, inanış ve uygulamalarını nazara almak suretiyle bulabiliriz. Bu çerçevede bu çalışmamızda, günümüzde Kaz Dağları ile Madran Dağları eteklerinde yaşayan Tahtacı Türkmenler arasında korunan Sarıkız Efsanesi'ndeki Sarıkız ile eski Türk inançlarında Ateş ve Ocak ilâhesi iken 'şerir ruhlar' zümresine dâhil olan 'Al Ruh' arasında bir ilgi bulunduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Türklerde Al Ruhü İnancı ve Sarıköz

Ateş tarih boyunca bütün insanlığın özellikle eski toplumların günlük hayatlarının vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Bu sebeple Türklerde ateş ve ateşe bağlı birçok inanç oluşmuştur (Dilek 2007: 33-54; Bekki 2007: 249-254). Ateş ve Ocak kültü ile bağlı en eski Türk inançlarından biri de müennes bir ruh olan ‘*Al Ruh*’ inancıdır.

‘*Al Ruh*’ tarihten önceki zamanlarda, tarihî devirlerde olduğu gibi, şerir bir ruh olmamıştır. ‘*Al*’ kelimesinin ‘*Ateş Kültü*’yle alâkalı olması bilhassa bu ruhun en eski devirlerde hamî ruh, ateş ve ocak ilâhesi olduğunu göstermektedir (İnan 1998-I: 263). A. İnan’ın belirttiklerine göre, ‘*Al ruhunun hamî ruh sayıldığı devirde bunun şerefine dikilen bayrak ateş rengine yakın bir renkte olmuştur. Türklerin Al Bayrakları Al ruhunun ateş tanrısı ve hamî ruh sayıldığı devirden kalma bir hatıradır ki bu da yedi, sekiz bin yıllık demektir.*’ (İnan 1998-I: 265). Ancak zamanımızdan altı bin yıl kadar önce ‘*Al Ruh*’un sukûtu başlamıştır (İnan 1998-I: 264). ‘*Al Ruh*’ sukûtu sonrasında, doğal olarak ‘*şer ruhlar*’ zümresine dâhil olmuştur. Türk dünyasında genellikle ‘*Albastı*’ olarak adlandırılan ve Cehennem’in sahibi Erlik’in avamından olan bu ruh, Altay dağlarının doğu tarafında Uluğkem ve Kemcik ırmakları sahilleri ile Tangnu ve Sayan dağlarının yamaçlarında meskûn Tuva Türklerinde ‘*Albas*’ olarak anılmaktadır. Altay Türklerinin hikâyelerinde dağ iyeleri genellikle kadın suretine bürünmektedir. Bunların inancına göre, hiç evlenmemiş bir kızıdan türemiş olan ‘*Albas*’, kumsal yerlerde ve kayalarda bulunmakta ve keçi gibi bağırır. Bu ruh kam dualarında ‘*Sarıköz*’ olarak nitelendirilir (Yıldız 2008: 90). Nogay masallarında cinlerin şahı olan ‘*Sarıköz*’, Azerbaycan inançlarındaki cinlerin ‘*Al Ana*’sı ile aynı zümrededir (Bayat 2007-II: 326). Günümüzde, “*Al, alkarısı, alanası, alkızı, albasması, alarvadı, alacama, albıs, albız, almış*” gibi adlarla anılan ve hemen hemen bütün Türk dünyasında görülen ‘*Al ruh*’ olağanüstü mefhumlardan biridir. Bu mefhum eski Türk inançlarındaki ‘*Al Ruh*’un günümüzdeki temsilcisi sayılabilir (Duvarcı 2005: 128).

Kırgız-Kazak halk inanışlarına göre, Albastı iki türlü olup biri Kara Albastı ve diğeri de Sarı Albastıdır. Sarı Albastı sarışın bir kadın suretindedir (İnan 1998-I: 259-260). Bazen tilki, ekseriya keçi suretine girmektedir (İnan 1986: 170). Kazak-Kırgızlarda keçi suretinde görünen ve Tuva Türklerinde keçi sesi ile bağırarak bu ruh Anadolu Türklerinde ‘*fena sesle*’ bağırır (Bayat 2007-II: 332). Tuva Türklerinin Şaman dualarında Şaman bu ruha, ‘*kaya yerlerde yaşayan altı Sarı Albıslarım*’ diye hitap ediyor. Kazak-Kırgız baksıları da, herhalde bu ruhu, ‘*tuv dediği derde derman olan ey Sarıköz, gel*’ diye çağırıyor. Bu ruh bütün Türklerde dişidir; hoppa, hilekâr ve yalancısıdır (İnan 1998-I: 263). Anlaşıyor ki Şaman dualarında ‘*Sarıköz*’ olarak betimlenen ‘*Al Ruh*’, Orta Asya Türklerinin mitolojik inançlarında sarı saçlı güzel kadına dönmüştür. Beltir ve Sagay Şamanlarının davulunda yedi sarıköz (çetti sarığ kız) resmi bulunurdu (İnan 1986: 96). Al başlılık veya Sarı başlılık, Albastı tipinin temel özelliklerindedir. Diğer yandan ‘*Sarıköz*’ Altay ve Yenisey Türklerinde ‘*su ezil/ su sahibi*’ ve bazen de ‘*Almıs ~ Albız*’ adını taşımaktadır (İnan 1998-II: 326). Bazı avcılık mitlerinde Su hamisi kadın, güzel ve çıplak olarak tasavvur edilir. Bu çıplak Su hamisi, avcıları yoldan çıkarmak için onların yanına gelip onlarla sevişmek ister. Bu inanç, Dağ ruhu olan Sarıköz hakkında da söylenmektedir. Bu ise zamanla bazı iye zümrelerin birbirine karışmış işlevlerinden ve genelde Dağ, Orman, Ağaç, Su, Hayvan Koruyucu iyelerin, ekonomisi avcılığa dayalı Türk toplumlarında daha yaygın olması ile ilgilidir (Bayat 2007-II: 254). Nitekim Kaz Dağlarında bugün de canlı bir şekilde yaşamakta olan dağ, ağaç ve ocak etrafında oluşmuş inanışlar mevcuttur (Duymaz-Şahin 2008: 116-126).

Albastı, özellikle ‘*Sarıköz*’a bağlı anlatılarda Sarıköz’ın bazen insanlara keçi şeklinde görünmesi motifinin hem doğal hem de mitolojik temelleri vardır. Bazı Türk boylarında Albastı, aile, ev ocağı ve doğumun koruyucusu olduğu için, nikah ve doğum törenlerinin Albastı olmadan yapılmayacağına inanılır (Turdimov 1999: 265). Sonuç olarak, Albız, nesiller tarafından günümüze

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

kadar değişik şekillerde anlaşılmış, millî düşüncemizin ve anlayışımızın tabakaları arasından süzülüp gelen mitolojik bir tiptir.

Türkçenin coğrafyası ve tarihi dönemleri içinde kurallı olarak öneşte ‘y-’ türemesi olaylarına tanık oluruz. Yenisey yazıtlarında E. 45 olarak tanımlanan yazıtın onuncu satırında *hapax legomenon* olarak ‘yabız’, Gök Türk yazıtlarında ise ‘hendiadyoin’ olarak ‘yabız yablak/𐰽𐰺𐰸𐰸𐰺𐰽’ sözündeki ‘Yabız’ın aslı günümüz Anadolu’sunda ‘Al’ ruhuyla ilgili olarak ‘Albastı, Alkarısı, Albıs, Almış, Abası’ şeklinde izlerine rastlanan ve binlerce yıl öncesinde Yakut, Altay, Yenisey Türklerinin inançlarında yer almış olan ‘Şerir ruh’ ve ‘Şeytan/ İblis’ anlamındaki ‘Albız’ mefhumudur. ‘Yabız’, şerih ruh, iblis, şeytan (*kötü, fena, şerir*) anlamındaki ‘albız’ kökenli olup ‘y’ öntüremesi ve zamanla ‘l’ nin düşmesiyle ‘yalbız > yabız > yavuz’ halini almış ve anlam iyileşmesine uğrayarak günümüze ulaşmıştır. ‘Yablak’ ise, ‘av/ ağlak/ avlak’ tan gelişerek yine ‘y’ öntüremesiyle ‘yavlak/ yablak’ şeklini almış, ‘y-/ ç-’ değişimi ile perişan, pejmürde anlamlarında olup, ‘cavlak > cılbak > çıplak ~ cıbildak’ şeklinde günümüze kadar taşınmıştır (Aydemir 2012: 339 n. 2). ‘Yabız yablak/𐰽𐰺𐰸𐰸𐰺𐰽’ ikilemesindeki sözlerin kökündeki ‘albız’ ve ‘ablak’, en azından VIII. asırda ‘y’ (Clauson 2013: 175-194) ön protezi almış ve kısmen anlam iyileşmesine uğramış olmasına bakılırsa, bu sözlerin Gök Türk Yazıtları öncesinde uzun bir süre eski anlamları geçerli olmuştur. Bu bakımdan Türk mitolojisinin karanlık sayfaları, Türk dilinin kelime hazinesinde saklı bulunmaktadır.

Balıkesir Yöresi Tahtacı Türkmenler

Günümüzde Kaz Dağları ile Madran Dağları eteklerinde yaşamakta olan Balıkesir ve yöresi Tahtacı Türkmenler tarihte bilinen ‘Ağaç-eri’ boylarının ahfadı olarak kabul edilmektedir (Sümer 1962: 521-528). Türk Alevîlik gelenekleri içinde İslâmiyet öncesi Türk dini olan Gök Tanrı dininin belirgin izleri bulunmaktadır (Talas 2005: 281-292). Kendine özgü sosyal yapı ve değerler sistemi ile kapalı bir toplum özelliğini taşıyan Tahtacılar, inanç ve uygulamalarını canlı bir biçimde sürdürmektedir. Mahallî ve kapalı toplumlardaki sözlü kültür unsurlarının çok eski inanç ve anlayışları muhafaza etmesi tabiatı gereğidir. Geleneksel Türk halk dindarlığının özgün tiplerinden olan Tahtacı inanç sistemi, kitabî dindarlığın inanç sisteminden farklılık gösteren unsurları bünyesinde barındırmaktadır (Selçuk 2010: 199-214). Tahtacılarda Ateş ve Ocak kültü ile bunlara bağlı inanç ve uygulamalar günlük hayatın içinde belirgin durumdadır (Çıplak 2007: 670-685; Duymaz-Şahin 2008: 116-126; Kumartaşlıoğlu 2011: 211-224). ‘Ağaç-eri’ boyları daha Avrupa Hunları zamanında 435 yılında Hun hakimiyetini tanımışlardı (Ahmetbeyoğlu 2001: 63). Bu sebeple, efsaneyi buralara getiren Tahtacı Türkmenler, Malazgirt Zaferinden çok önceleri, Karadeniz’in kuzeyi yoluyla Balkanlara gelip, Bizans idaresi tarafından Batı Anadolu’da iskân edilen Türklerden olması ihtimâl dâhilindedir. Bunun gibi, Sarıkız Efsanesi’nin Manisa ilimizin eski adı Philadelphia olan Alaşehir ilçesinde ve Batı Anadolu’nun bazı yerlerinde görülen varyantlarını da bu çerçevede değerlendirmek gerekmektedir. Nitekim Manisa ilimizin Alaşehir ilçeleriyle İzmir ilimizin Narlıdere kasabasındaki Tahtacı Türkmenlerin buralara sonradan iskân edildiği anlaşıyor (Yörükân 2006: 154).

Kaz Dağları ve Sarıkız Efsanesi

Yunan mitolojisinde önemli yeri olan Kaz Dağları, Balıkesir’in Edremit ilçesi sınırları içerisinde ve Edremit Körfezi’nin kuzeyinde yer almaktadır. Sarıkız Tepesi ve Babatepe (Kartaltepe) adında iki zirvesi bulunan Kaz Dağları, yaklaşık 1800 m. yüksekliktedir. Yunan mitolojisine göre adı İda olan Kaz Dağları, bilhassa ilk güzellik yarışmasının yapıldığı yer olarak tanınır. Mitolojiye göre aşk tanrıçası Afrodit, rakiplerini yenerek güzellik kraliçesi seçilir. Ayrıca Zeus’un zaman zaman gelip konakladığı ve burada çobanlık eden Ganymedes’i kaçırdığı da yine mitolojide anlatılır (Duymaz 2001: 89). Sarıkız Efsanesi’nde, Yunan mitolojisinin coğrafi mekânına Türk mitolojisinin kahramanları yerleştirilmiştir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Tahtacı Türkmenler tarafından muhafaza edilen Sarıköz Efsanesi'nin birbirine yakın birkaç varyantı bulunmaktadır. Bu varyantlardan bazıları İslâm inançları tesirinde kalmıştır. Bizim ele aldığımız efsane, Kaz Dağlarının zirvesine yakın bir mevkide 1765 metre yükseklikteki tepede medfun olan Sarıköz etrafında gelişen efsanedir. Akçay'ın Güre köyünde tespit edilen rivayete göre Sarıköz, babası Cılbak Baba ile Edremit'in Güre köyüne yerleşir. Daha sonra Kavurmacılar köyüne yerleşen baba kız kışları Kavurmacılar da yazları da Kaz Dağlarında geçirirler. Cılbak Baba, Sarıköz'a vakit geçirmesi için kaz alır. Sarıköz vaktinin büyük bir çoğunluğunu kazları ile geçirir. Hacca gitmeye niyetlenen Cılbak Baba, kızını Güre köyünde bir imamın ailesine emanet eder. Sarıköz, babasının Hacda olduğu zaman zarfında, köyün delikanlıları tarafından gelen evlenme tekliflerini reddeder. Bunu gurur meselesi yapan delikanlılar Sarıköz'ın dedikodusunu yapar ve ona iftira atarlar. Hacdan dönen baba kızıyla ilgili iftiralara üzülmür ve kızını öldürmeye karar verir. Baba ile Sarıköz şimdiki Sarıköz tepesine çıkarlar. Namaz kıldığı için abdest almak isteyen baba, kızından su ister. Sarıköz'ın getirdiği suyun tuzlu olduğunu anlayınca suyu nereden getirdiğini sorar. Sarıköz, denizden cevabını verir. Kolunu uzatıp Edremit körfezinden babasına su getiren Sarıköz'ın sırrı açığa çıkar. Babası kızının bu halini farkeder etmez, kızının ortadan kaybolduğunu görür. Sarıköz'ın mezarı kaybolduğu yerde taşlarla çevrilidir. Üzgün ve pişman olan Cılbak Baba da dönmeye hazırlanırken diğer bir tepe üzerinde ölür (Turan 2002: 149-164).

Sarıköz Efsanesi, Türk mitoloji ve inançlarında, 'Al' ruhun 'Ateş Kültü' ile bağlı olduğu ve hamisi bir Tanrı sayıldığı çok eski çağların bulanık hatıralarını taşıyor. A. İnan'a göre, 'Âli kültünün Türklerde intişarı da eski Türk ateş Tanrısı al adını andırmasına medyun olabilir.' (İnan 1998-I: 264 n. 12). Özbeklerde ve Türkmenlerde, Gök Türk yazıtlarındaki 'Umay Ana'nın yerini uzun, sarışın dalgalı saçları olan 'Sarı Ene' tutar. Bu mitolojik varlık Anadolu'da Alevi-Tahtacı topluluğu içinde 'Sarıköz' kültüne çevrilmiştir. Sarıköz nefesi ve her yıl Ağustos ayında kurban kesmekle sonuçlanan ziyaret, bu kültün Tahtacılar arasında geniş olarak yayıldığını göstermektedir (Yörükân 2006: 255-256; Kalay 1997: 58-59). İslâm'dan önceki Türk inançlarında, Sarıközlar hayır mabudeleri veya melekleri olmuştur (Yörükân 2006: 255, 463). Ancak 'Sarı Ene' olumlu tipten olumsuzla geçtiği halde 'Sarıköz' olumlu durumunu koruyabilmiştir. Anadolu'da, Özbeklerin Albastısına ve Azerbaycan'daki Alarvadi'na çoğu kez 'Al Kızı' denilmektedir. Bu halde 'Sarıköz' ile 'Alköz' arasında bir bağlantının olması mümkündür (Bayat 2007-II: 55, 333). Zamanla Sarıköz inancı biçimlenirken sarı saçlı dağ ve orman ruhları ile de çaprazlaşarak senkretik bir mefhum ortaya çıkmıştır. Sonuçta A. İnan'a göre, 'Tuvaların şaman dualarında zikredilen ve kayalarda bulunan altı sarı Albası, Kazak-Kırgız ve Başkurlarda 'sarıköz' suretinde olan bu ruh kültü ile Anadolu Türklerinin Sarıközlar efsanesi de münasebettar olabilir.' (İnan 1986: 172; 1998-I: 262).

Bu değerlendirmelerden çıkarılabilecek sonuçlar aşağıda maddeler hâlinde verilmiştir:

I-'Al Ruh' tarihten önceki çağlarda, 'Ateş Kültü'yle alâkalı olmuş, Ateş ve Ocak hamisi kabul edilmiş, günümüzden altı bin yıl kadar önce sukûta uğrayarak 'şer ruhlar' zümresine dâhil olmuştur.

II-Müennes bir ruh olan 'Al Ruh' hoppa, hilekâr, yalancı bir ruh olup sarı bir kadın suretindedir ve keçi gibi bağırır.

III-Gök Türk yazıtlarında 'hendiadyoin' olarak bulunan 'yabız yablak/𐰽𐰺𐰸𐰾𐰿𐰽𐰿' sözündeki 'Yabız', Sarıköz'ın aslı olan 'albız'; 'yablak' ise Sarıköz'ın babası Cılbak Baba'dır.

IV-Kaz Dağları çevresindeki Tahtacı Türkmenler Sarıköz'ı büyük ihtimâlle Malazgirt Zaferinden önce Anadolu'ya getirmişler, olumlu vasıflar vererek, kapalı bir toplum olmalarından dolayı günümüze kadar taşımışlardır.

V-Sarıköz Efsanesi'ndeki Sarıköz ve babası Cılbak Baba'nın vasıflarına Dağ, Orman, Su ve Kaz kültürlerinin bazı unsurları karışmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

VI-Sarıköz Efsanesi ve Sarıköz'ın vasıflarına Kaz Dağları yerli kültürlerinin bazı unsurları karışmıştır.

Sonuç

Türkler asırlar boyunca çeşitli dinlere inanmalarına rağmen, eski Türk dinî gelenekleri manevi hayatlarında derin izler bırakmıştır. Eski inanış ve uygulamaların bir kısmı, hurafe, boş inanış ve bid'at olarak kabul edilip terk edilmiştir. Ancak bunlardan bir kısmı nesilden nesile geçerken toplumun içinde bulunduğu sosyo-kültürel çevrenin özellikleriyle yeni anlam ve biçimler kazanmış, özde değişmeden gelişerek günümüze kadar ulaşmıştır. Sarıköz Efsanesi yerli unsurlardan etkilenmiş, Tahtacı Türkmenler kapalı bir toplum olmaları sebebiyle bu etkileri uzun zaman korumuştur. Efsane, İda'yı Kaz Dağları yaparken, Afrodit'in yerine Albız'dan geliştirdiği ve evliyalık payesi verdiği Sarıköz'ı koymuş, Yablak'ı da Sarıköz'ın babası Cılbak Baba yerine oturtmuştur.

KAYNAKÇA

- AHMETBEYOĞLU Ali, Avrupa Hun İmparatorluğu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001.
- AYDEMİR Adem, "Kutadgu Bilig ve Divanü Lugati't Türk'e Göre 'Saç-Sakal' Kültürü Üzerine", Turkish Studies, Cilt 7, Sayı: 3, s. 329-350, Yaz 2012.
- BAYAT Fuzuli, Türk Mitolojik Sistemi II, Ötüken Yayınları, İstanbul 2007.
- BEKKİ Salahaddin, "Ateş Etrafında Oluşan Halk İnanışları ve Nevruz Ateşi", Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, Sayı: 41, s. 249-254, 2007.
- ÇIBLAK Nilgün, "Tahtacılar Ateş ve Ocak Kültü", 17-18-19 Ekim 2007 Ankara II. Uluslararası Türk Kültür Evreninde Alevilik ve Bektaşilik Bilgi Şöleni Bildiri Kitabı, (Ed. Filiz Kılıç-Tuncay Bülbül), Cilt I, s. 670-685, Ankara 2007.
- CLAUSON Sir Gerard, "Türkçe Y ve İlgili Sesler", (Çev. Selcen Koca Sarı), Gazi Türkiyat, Sayı: 12, s. 175-194, Bahar 2013.
- DİLEK İbrahim, "Sibiryaya Türklerinde Ateşle İlgili İnançlar, Törenler ve Bazı Efsaneler", Bilig/ Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 43, s. 33-54, Güz 2007.
- DUVARCI Ayşe, "Türklerde Tabiat Üstü Varlıklar ve Bunlarla İlgili Kabuller, İnanmalar, Uygulamalar", Bilig/ Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 32, s. 125-144, Kış 2005.
- DUYMAZ Ali, "Kaz Dağı ve Sarıköz Efsaneleri Üzerine Bir Değerlendirme", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 5, s. 88-102, Mayıs 2001.
- DUYMAZ Ali-ŞAHİN Halil İbrahim, "Kaz Dağlarında Dağ, Ağaç ve Ocak Kültü Üzerine İnanış ve Uygulamalar", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 11, Sayı: 19, s. 116-126, Haziran 2008.
- İNAN Abdülkadir, Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1986.
- İNAN Abdülkadir, Makaleler ve İncelemeler, Cilt I-II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1998.
- KALAY Emin, "Sarı Kız Efsanesi ve Edremit Körfezi", Milli Folklor Dergisi, Sayı: 34, s. 58-59, Yaz 1997.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

- KUMARTAŞLIOĞLU Satı, “Tahtacılar’da Bir Göç Töreni: Ocak Ayırma”, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 14, s. 211-224, Bahar 2011.
- SELÇUK Ali, “Sözün Yazıya Direnişi: İki İnanç Sistemi Üzerine Bir Karşılaştırma”, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı: 2, s. 199-214, 2010.
- SÜMER Faruk, “Ağaç-Eriler”, Türk Tarih Kurumu Belleten, Cilt 26, Sayı: 103, s. 521-528, 1962.
- TALAS Mustafa, “Eski Türk Dini Olan Göktanrı İnanıcı ve Türk Alevilik-Bektaşiliğinin Benzerlikleri”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırmaları Dergisi, Sayı: 33, s. 281-292, 2005.
- TURAN Fatma Ahsen, “Sarıköz Efsanesi ve Sosyal Kültürel Tesirleri”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırmaları Dergisi, Sayı: 22, s. 149-164, 2002.
- TURDİMOV Şamirza, “Türk Dünyasında Albastı”, (Çev. Selâmi Fedakâr), Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, Sayı: III, s. 261-266, 1999.
- YILDIZ Naciye, “Sibirya Türklerinin Mitoloji ve İnançlarında Kötü Ruhlar”, Ankara Üniversitesi Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt 5, Sayı: 4, s. 84-93, Aralık 2008.
- YÖRÜKÂN Yusuf Ziya, Anadolu’da Alevîler ve Tahtacılar, Ötüken Yayınları, İstanbul 2006.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

